

J. G. Plöger, J. Scharbert, J. Schreiner, F. J. Stendebach, O. Wahl, A. Weiser, E. Zender.

W ramach tych 23 przyczynków biblijnych trudno jest się doszukać jakiejś jednej konkretnej tematyki, jakiejś przewodniej myśli całej publikacji. Można natomiast wyodrębnić trzy działy: 1. dział starotestamentowy (8 artykułów); dział nowotestamentowy (9 artykułów) oraz 3. dział duszpasterski (6 artykułów). Dodajmy ponadto, iż układ w ramach działu S i NT odpowiada biblijnej kolejności ksiąg.

Kwestie, jakie zostały tu poruszone, odzwierciedlają tytuł całej książki. Słowo Boże jest rzeczywiście czymś wciąż dynamicznym, porywanym, jest wciąż stającą się rzeczywistością (por. Iz 55, 10—11). Podtytuł zaś publikacji w pełni oddaje przedmiot formalny artykułów. Jedni mogą znaleźć tu przykłady naukowej interpretacji Pisma św. (Lehre), inni zaś odnajdą aspekt egzystencjalny Bożego Słowa (Leben), na który dziś szczególnie zwraca się baczną uwagę.

Kraków

DOMINIK TOMCZYK Sch. P.

KAZIMIERZ BUKOWSKI, *Biblia a literatura polska. Antologia*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984, ss. 336.

Ks. K. Bukowski udowodnił swoją antologię ponad wszelką wątpliwość, że właściwie nie byłoby polskiej literatury bez Biblii. Krakowski autor dowiódł rozlicznymi cytatami, że Pismo św. było, jest i oczywiście będzie żywym źródłem, najszlachetniejszą inspiracją dla twórców literatury pięknej, prozaików, a przede wszystkim poetów. Jest to bardzo optymistyczne, gdyż wiadomym jest, iż literatura jest koroną kultury w ogóle.

W pierwszym rzędzie *Biblia a literatura polska* posłużyć powinna nauczycielom języka polskiego w szkołach średnich i ich uczniom. W aktualnie obowiązującym programie nauczania czytamy bowiem: „Biblia. Stary Testament — wybrane fragmenty, np. z Księgi Genesis, Księgi Hioba, Pieśni nad pieśniami, Psalmów; wybrane przypowieści ewangeliczne, np. Kazanie na górze, Przypowieść o dobrym Samarytaninie, O synu marnotrawnym”. A zatem uczniowie liceów ogólnokształcących, techników i liceów zawodowych będą mieli dobre opracowanie nie tylko na czas „prze-rabiania” wspomnianego materiału programowego z zakresu lektury podstawowej, ale i doskonałą literaturę refleksyjno-filozoficzną na czas przeznaczony dla indywidualnego zgłębienia dorobku intelektualnego całych pokoleń.

Książka ks. Bukowskiego, poza młodymi czytelnikami, będzie miała z pewnością liczną dorosłą publiczność czytającą, która dzięki tej lekturze w pełni uświadomi sobie, że Biblia jest nie tylko drugim sercem człowieka, ale jest także sercem polskiej literatury od Jana Kochanowskiego po Czesława Miłosza. Konstrukcyjny ład antologii ułatwia jej odbiór. Autor zachował w prezentacji tekstów chronologiczny porządek właściwy dla powstawania ksiąg Starego i Nowego Przymierza. Ścisłe przestrzegana jest w antologii przejrzysta zasada, aby wybrany tekst Pisma św. opatrzyć stosownym komentarzem biblijnym, a następnie podać wybrany utwór z literatury pięknej nawiązujący do przedstawionego zagadnienia. Ten niejako „lustrzany” zabieg dał bardzo piękne efekty. Są one dość często wsparte odpowiednimi fotografiami najwybitniejszych dzieł sztuki, inspirowanymi również Biblią.

Autor zdaje sobie sprawę, że jego antologia mogłaby być znacznie obszerniejsza, że ukazuje tylko niewielki wycinek polskiej literatury podejmującej motywy biblijne. Jest to w pełni zrozumiałe, zważywszy chociażby

aktualne trudności edytorskie. Jednakże i w tej „małości” jest autentyczna wielkość, wyrosła na gruncie świętej Biblii.

Ma rację ks. Feliks Gryglewicz z Lublina, gdy pisze, że dzisiaj poeta w tekście Biblii widzi piękno i głębię, które działają na człowieka, nawet gdy on ich nie zauważa; dziś każdy czytelnik widzi twarz księgi w wielu motywach i różnych przestrzeniach objętych tą samą poezją Psalmów, sentencjami ksiąg mądrościowych, porządkiem egzystencjalnym i społeczno-historycznym; widzi ironiczną twarz tej księgi, ale widzi w tej twarzy miłość, jak w twarzy matki. *Antologia Biblia a literatura polska* uczy mądrej miłości do Boga i ludzi.

Myślenice

EMIL BIELA

Kalendarz Żydowski 1984—1985 (5745), Warszawa 1984, ss. 185 + Kalendarium.

Jest to już drugi numer *Kalendarza Żydowskiego*, który od 1983—1984 (5744) wydaje Związek Religijny Wyznania Mojżeszowego w PRL (00-950 Warszawa, ul. Twarda 6, tel. 20-43-24). Konsultantami przy jego wydaniu byli docenci i profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego (S. Datner, A. Eisenbach, M. Friedman, W. Tyloch). Wśród autorów tekstów znajdują się nazwiska: T. Lewicki, S. Datner, M. Bendowska, E. Swiderska, S. Bejlis, A. Trzeciński, M. Krajewska, Z. Hoffman, S. Asz, J. Ficowski, W. Szlengeł, R. Wasita, M. Kajler. Teksty hebrajskie („Ze skarbnicy midraszów”, ss. 122—134) przetłumaczył M. Friedman.

Przez działy: Krótka chronologia historii Żydów (ss. 10—18), Słownik podstawowych terminów i znaczeń (ss. 19—35), Mały słownik biograficzny (ss. 99—111), a także artykuły: Talmud (ss. 40—52), Święta i posty judaizmu (ss. 53—58), symbolika nagrobków żydowskich (ss. 90—98) *Kalendarz* spełnia funkcję małej encyklopedii judaizmu. Można się też z niego dowiedzieć o sposobie uczynienia z martwego od wieków języka hebrajskiego na nowo języka żywego, którym mówi już dzisiaj kilka milionów Żydów, przede wszystkim w państwie Izrael (ss. 76—79), oraz na czym polega „koszerność” i „trefność” w praktyce kuchni żydowskiej (ss. 59—64). Na końcu po barwnej ilustracji rodzaju z Torą, która jest ubrana w „meil” i uwieńczona „keterem”, podano zestaw najważniejszych modlitw odmawianych przez Żydów (ss. 117—183). Ten krótki modlitewnik w języku hebrajskim (szkoda że bez punktacji samogłoskowej) zamyka modlitwa „Szema, Israel...”. Kalendarium informuje o świętach i postach, a poza tym podaje dokładnie czas zapalania świec na rozpoczęcie szabatu.

Katowice

KS. STANISŁAW PISAREK

NORBERT LOHFINK, *Unsere grossen Feste. Meditationen*, Freiburg 1983, s. 107.

Każdy człowiek potrzebuje święta. Już starożytni mawiali, że życie bez świąt, to bardzo długa podróż bez miejsca odpoczynku. Oddziaływanie świąt na kulturę jest bezspeczne. Niemniej ich wewnętrzna treść ulega niekiedy zapomnieniu i błędnie. Istnieje ciągła potrzeba nowego spojrzenia na święta i zgłębienia ich treści. Potrzeba ta jest uzasadniona zmieniającymi się okolicznościami życia ludzkiego, ich wrażliwością wiary, a z dru-